

บทความวิจัย (Research Article)

เส้นทางชีวิตของอดีตครอบครัววัยรุ่น ในฐานะผู้กระทำการ
ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

The Life Course of Former Adolescent Families

As Agent within the Socio-Cultural Context of Khon Kaen province

ชิศพล หารี และวนิชชา ณรงค์ชัย*

Chisapon Haree and Wanichcha Narongchai*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการกำหนดเส้นทางชีวิตของอดีตครอบครัววัยรุ่นในฐานะผู้กระทำการ การศึกษาครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์นิยม โดยใช้วิธีการศึกษาแบบย้อนกลับ โดยมีหน่วย การวิเคราะห์ระดับครอบครัว เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ อดีตครอบครัววัยรุ่น ผู้ที่ เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นวัยรุ่นสู่พ่อแม่วัยรุ่นขณะที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี โดยมีบุตรคลอดรอดชีพร่วมกัน ณ ช่วงเวลานั้น จำนวน 8 ครอบครัว ผลการศึกษา พบว่า ครอบครัววัยรุ่นมีอายุเฉลี่ยขณะเปลี่ยนบทบาทสู่การเป็น ครอบครัว โดยมีอายุเฉลี่ยของพ่อและแม่วัยรุ่นอยู่ที่ 18.0 และ 16.9 ปี ทั้งนี้ครอบครัววัยรุ่นเป็นครอบครัวที่มีความ พยายามในการกำหนดเส้นทางชีวิตของตนเอง ทั้งนี้ เงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการเป็นผู้กระทำการ ผ่านการตัดสินใจของครอบครัววัยรุ่น ประกอบด้วย คุณลักษณะของครอบครัววัยรุ่น ภูมิหลังของครอบครัวเดิม การ มีปฏิสัมพันธ์และการสนับสนุนทางสังคม ด้วยเงื่อนไขข้างต้นทำให้ครอบครัววัยรุ่นกระทำการในฐานะผู้สร้าง ครอบครัว นักเรียนหรือนักศึกษา สมาชิกทางสังคม และผู้วางแผนเส้นทางชีวิตครอบครัวในอนาคตแตกต่างกัน

คำสำคัญ: ผู้กระทำการ ครอบครัววัยรุ่น เส้นทางชีวิต เส้นทางชีวิตครอบครัววัยรุ่น

Abstract

The purpose of this article is to study the life course of former adolescent families as agents. This study uses a qualitative phenomenological research approach with a retrospective study method, analyzing family-level, data collected through interviews with a target group, which includes former adolescent families. These families transitioned from being teenagers to parents while aged between 15 and 19 years and having children who were born during the ages during that time. A total of 8 families were studied. The results show that adolescent families had an average age of 18.0 years for fathers and 16.9 years for mothers when they transitioned into parenthood. Adolescent families are families that strive to determine their life course. Important conditions that affect the

ability to act as decision-makers in adolescent families include characteristics of adolescent families, original family background, social interaction and support. With the above conditions, adolescent families act as family builders. student or student social membership and those planning different future family life course.

Keywords: Human agency, Adolescent families, Life course, Adolescent families life course

บทนำ

ครอบครัว (Family) เป็นสถาบันทางสังคมพื้นฐานที่มีขนาดเล็กที่สุด และเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดอีกสถาบันหนึ่งของสังคม เนื่องจากครอบครัวมีหน้าที่ในการสนับสนุนทางอารมณ์ กำหนดบทบาทหน้าที่ และอบรมสมาชิกให้กลายเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคมในอนาคตต่อไป (Bernardes, 1997; ศิริพันธ์ ถาวรทวิวงศ์, 2559) การทำตามบทบาทหน้าที่ของครอบครัวขึ้นอยู่กับบริบทที่ครอบครัวใด ๆ อาศัยอยู่ กล่าวคือ ครอบครัวจะมีการแสดงออกซึ่งบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไปตามบริบทที่อาศัยอยู่ ภายใต้การพิจารณาของสมาชิกว่าควรแสดงออกบทบาทอย่างไรเพื่อให้สามารถทำตามบทบาทหน้าที่ของครอบครัวได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ หากครอบครัวไม่สามารถทำตามบทบาทหน้าที่ได้ ไม่มีความมั่นคง ไม่มีความสุข ไม่สามารถดำเนินชีวิตและทำตามบทบาทหน้าที่ซึ่งสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมได้ ครอบครัวจะกลายเป็นสถาบันทางสังคมที่ไม่สามารถตอบสนองต่อสังคมได้และล่มสลายลงในที่สุด (Ciabattari, 2017) โดยเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการทำหน้าที่ของสถาบันครอบครัว คือ การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความเป็นพลวัตเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ทำให้รูปแบบและโครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมที่เกิดขึ้น (ชาย โพธิ์สิตา, 2552; วุฒิสพร ญัฐจุโรจน์, 2560) เมื่อรูปแบบและโครงสร้างของครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลต่อการดำเนินบทบาทหน้าที่ของครอบครัวด้วยเช่นกัน บทบาทหน้าที่ของครอบครัวจึงไม่สามารถกำหนดได้อย่างเบ็ดเสร็จแต่ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของครอบครัวและบริบททางสังคมที่ครอบครัวอาศัยอยู่ ปัจจุบันจึงสามารถพบเห็นรูปแบบและบทบาทหน้าที่ของครอบครัวที่หลากหลายและมีความเฉพาะเจาะจงได้มากยิ่งขึ้น

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันทำให้ค่านิยมในการตัดสินใจเกี่ยวกับครอบครัว อาทิ การเลือกคู่ชีวิต การแต่งงาน การหย่าร้าง ไม่ได้ถูกยึดโยงอยู่กับการตัดสินใจของครอบครัวเป็นหลักแตกต่างจากในอดีตที่การตัดสินใจเรื่องครอบครัวนั้นจะได้รับอิทธิพลจากครอบครัวเดิม ปัจจุบันสังคมไทยในปัจจุบันจึงมีความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับครอบครัวได้มากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดครอบครัวหลายรูปแบบยิ่งขึ้น อาทิ ครอบครัวที่อาศัยอยู่เพียงลำพัง ครอบครัวที่อาศัยอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้แต่งงาน ครอบครัวคู่รักเพศเดียวกัน (วัฒนา สุกัณสีล, 2559) ครอบครัววัยรุ่น (Adolescent Family) ถือเป็นครอบครัวอีกลักษณะหนึ่งที่สามารถพบเห็นได้ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการตั้งครรภ์ของหญิงที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นอายุระหว่าง 15-19 ปี ประกอบกับการที่ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงตกลงใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภรรยา (รศรินทร์ เกรย์ และวรรณิ หุตะแพทย์, 2564) ทั้งนี้ ครอบครัววัยรุ่นถือเป็นปรากฏการณ์และเป็นลักษณะครอบครัวที่สามารถพบเห็นได้ในสังคมไทยมาตั้งแต่ในอดีต แต่กลับมีข้อถกเถียงในเชิงนโยบายและการยอมรับทางสังคมที่แตกต่างกัน

ครอบครัววัยรุ่นเป็นครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะและได้รับการยอมรับทางสังคมแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา ในอดีตการเป็นครอบครัววัยรุ่นถือเป็นปรากฏการณ์ปกติทั่วไปที่สามารถพบเห็นได้ในสังคมไทยอันเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีความต้องการแรงงานเข้าสู่ภาคการเกษตรเป็นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นว่าการมีบุตรและสร้างครอบครัวตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ของสังคมไทยในอดีตเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติเพื่อตอบสนองความต้องการแรงงานในภาคการเกษตร (ศุภรดา ประภาวงศ์, 2563) ทำให้การตัดสินใจที่จะสร้างครอบครัวของวัยรุ่นในยุคนี้

เป็นไปอย่างราบรื่น ต่อมาราว พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2560 การมีบุตรและสร้างครอบครัวตั้งแต่อายุน้อยส่วนใหญ่เกิดผลกระทบในเชิงลบตามมา (วีเล ตาปะสี, 2558) ประกอบกับสถานการณ์จำนวนแม่วัยรุ่นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2554 สังคมไทยมีอัตราการตั้งครรถ์ในหญิงวัยรุ่นสูงถึงร้อยละ 53.4 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี หนึ่งในพันคน (กรมอนามัย สำนักงานการเจริญพันธุ์, 2563) ประกอบกับเริ่มมีปัญหาทางสังคมเกิดขึ้นจากผู้ที่ตั้งครรถ์ในวัยรุ่นเพิ่มมากขึ้น จึงนำไปสู่การประกาศใช้ “พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหการตั้งครรถ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559” เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหการตั้งครรถ์ของวัยรุ่น (กองกฎหมาย สำนักงานปลัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) ด้วยเหตุนี้ การสร้างครอบครัวตั้งแต่เป็นวัยรุ่นในช่วงนี้จึงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมและมีโอกาสได้รับการถูกกีดกันจากสังคมรอบข้าง ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของครอบครัววัยรุ่น (ศุภรดา ประภาวงศ์, 2563) การตัดสินใจที่จะเริ่มสร้างครอบครัวของวัยรุ่นจำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมและความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก พร้อมทั้งต้องยอมรับการลงโทษทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นได้ และในที่สุดท้ายหลังการประกาศใช้กฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไขปัญหการตั้งครรถ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2561 กับสถาบันการศึกษาทั่วประเทศไม่ให้ให้นักเรียนหรือนักศึกษาออกจากสถาบันการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ประกอบกับการประกาศถึงการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานทำแท้งถูก ผ่านประกาศพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ 28 พ.ศ. 2564 เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมความผิดฐานทำแท้งที่ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2499 โดยให้ผู้หญิงสามารถทำแท้งได้หากมีอายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา, 2564) สะท้อนให้เห็นว่ามุมมองที่มีต่อการสร้างครอบครัวตั้งแต่เป็นวัยรุ่นไม่ได้ถูกกดทับจากสังคมมากหากเทียบกับในยุคที่ผ่านมาและเปิดโอกาสให้วัยรุ่นมีโอกาสตัดสินใจเลือกเส้นทางชีวิตที่พวกเขาคาดว่าจะเหมาะสมกับตนเองได้ (ศุภรดา ประภาวงศ์, 2563)

การเปลี่ยนแปลงมุมมองทางสังคมที่มีต่อครอบครัววัยรุ่นในแต่ละช่วงเวลาถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้ครอบครัววัยรุ่นมีรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์กับสังคมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หากวัยรุ่นเปลี่ยนผ่านบทบาทสู่การเป็นพ่อแม่วัยรุ่นในช่วงเวลาที่สังคมมองว่า การสร้างครอบครัวเมื่อเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์เป็นเรื่องที่พึงกระทำเพื่อตอบสนองต่อความต้องการแรงงานในภาคการเกษตร รูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ของครอบครัววัยรุ่นที่เกิดขึ้นจะเป็นไปในทิศทางที่ดี ไม่ได้รับแรงกดดันทางสังคมแต่กลับได้รับการยกย่องจากสังคมเพราะพวกเขาปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสถาบันครอบครัวในช่วงเวลาดังกล่าว การกลายเป็นครอบครัววัยรุ่นของพวกเขาจึงไม่ได้สร้างความหนักใจในการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นครอบครัวมากนัก ในทางกลับกันวัยรุ่นที่เปลี่ยนผ่านบทบาทสู่การเป็นพ่อแม่วัยรุ่นในช่วงเวลาที่สังคมมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผิด ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ของครอบครัววัยรุ่นกับสังคม ไม่ได้เป็นไปในทิศทางที่ดีเหมือนกับช่วงเวลาที่กล่าวไปข้างต้น อีกทั้ง ยังเป็นการสร้างความอับอายหรือตีตราประทับให้กับครอบครัวทั้งสองฝ่าย (ศุภรดา ประภาวงศ์, 2561) จากรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของครอบครัววัยรุ่นที่เปลี่ยนแปลงไปตามมุมมองทางสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้ครอบครัววัยรุ่นในสังคมปัจจุบันยังคงได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์ดังกล่าว ครอบครัววัยรุ่นจึงต้องตัดสินใจในการดำเนินชีวิตของตนอย่างรอบคอบท่ามกลางบริบททางสังคมที่พวกเขาดำรงอยู่ ผ่านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสถาบันครอบครัว หรือการแสดงออกให้สังคมรอบข้างเห็นว่าครอบครัววัยรุ่นก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยทางสังคมที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับครอบครัวประเภทอื่น ๆ ในสังคมไทย

จากสถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การกลายเป็นครอบครัววัยรุ่นในสังคมไทยจะต้องเผชิญกับมุมมองทางสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การตัดสินใจ การดำเนินชีวิตของครอบครัววัยรุ่นที่แตกต่างกัน ครอบครัววัยรุ่นจึงจำเป็นต้องต่อสู้ต่อรองกับสังคมเพื่อให้ได้รับการ

ยอมรับจากสังคมรอบข้างและสามารถดำเนินชีวิตได้ตามที่คาดหวัง ซึ่งมีคำถามการวิจัยที่ว่า “อดีตครอบครัววัยรุ่นมีความสามารถในการเป็นผู้นำการกระทำอย่างไรท่ามกลางมุมมองทางสังคมในเชิงลบที่มีต่อครอบครัววัยรุ่น” และนำมาสู่วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาการกำหนดเส้นทางชีวิตครอบครัววัยรุ่นในฐานะผู้นำการกระทำ ซึ่งงานศึกษาชิ้นนี้เป็นงานศึกษาเส้นทางชีวิตครอบครัววัยรุ่น ภายใต้การให้ความสำคัญกับการตัดสินใจของครอบครัววัยรุ่นในฐานะผู้นำการกระทำ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคมที่ทำให้พวกเขาต้องต่อสู้ต่อรองเพื่อการดำรงชีวิตตามความต้องการของครอบครัว

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกำหนดเส้นทางชีวิตของอดีตครอบครัววัยรุ่นในฐานะผู้นำการกระทำ

ทฤษฎีเส้นทางชีวิต

ทฤษฎีเส้นทางชีวิต (Life Course Theory) มีภูมิหลังทางความคิดมาจากงานศึกษาของ Florian Znaniecki & William I. Thomas (1920) โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาชีวิตเชิงประวัติศาสตร์ของบุคคล (Life History) ซึ่งเป็นการศึกษาระยะยาว (Longitudinal Approach) การศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ชีวิตของบุคคลมีความเชื่อมโยงกับบริบทของพื้นที่ สังคม และวัฒนธรรมที่บุคคลดำรงอยู่ งานศึกษานี้ถือเป็นฐานทางความคิดที่สำคัญของงานศึกษาในทางสังคมวิทยาโดย Glen Holl Elder, Jr. (1934-present) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน มีงานเขียนชิ้นสำคัญของเขา คือ Children of The Great Depression: Social Change in Life Experience (1974) ที่ทำการศึกษาชีวิตของเด็กที่อาศัยอยู่ในครอบครัวชนชั้นกลาง (Middle Class) และชนชั้นแรงงาน (Working Class) ที่อาศัยอยู่ในทวีปอเมริกาเหนือและยุโรป ซึ่งได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 พบข้อสรุปสำคัญว่า ชีวิตของบุคคลที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม อายุของบุคคล และช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน รวมถึงการพัฒนาชีวิตของปัจเจกผ่านการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเองในด้านต่าง ๆ อาทิ การเปลี่ยนทางด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ข้อสรุปสำคัญดังกล่าวกลายเป็นรากฐานความคิดสำคัญสำหรับการพัฒนาทฤษฎีเส้นทางชีวิตในเวลาต่อมา (Elder, 1974)

ต่อมา Elder ได้พัฒนาทฤษฎีเส้นทางชีวิตร่วมกันกับนักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน Janet Zollinger Giele (1934-present) ผ่านงาน Methods of Life Course Research: Qualitative and Quantitative Approaches (1998) ซึ่งการทำงานร่วมกันครั้งนี้เป็นการพิจารณาเส้นทางชีวิตผ่านมิติโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) ร่วมกับประเพณีของปัจเจกบุคคล (Personality Tradition) นำไปสู่การสร้างข้อสรุปหลักการการศึกษาเส้นทางชีวิตที่สำคัญไว้ 4 ประการ ซึ่งสามารถทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจการดำเนินชีวิตของบุคคลได้อย่างครอบคลุม (Giele & Elder, 1998) ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ภายใต้บริบทพื้นที่และช่วงเวลา (Historical and Cultural Location in Time and Place) 2) ความสัมพันธ์ทางสังคม (Linked Lives) 3) ช่วงเวลาของชีวิต (Timing of Lives) และ 4) ผู้กระทำ (Human Agency) เจอนโซข้างต้นมีส่วนสำคัญอย่างมากในการทำให้ความสามารถของปัจเจกในฐานะผู้นำการเลือกและตัดสินใจเส้นทางชีวิตของตนเองท่ามกลางเงื่อนไขและบริบทที่ดำรงอยู่ อย่างไรก็ตามแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมิติผู้กระทำไดถูกนิยามไว้หลายลักษณะตามความเชี่ยวชาญ แต่ผู้กระทำภายใต้มุมมองทฤษฎีเส้นทางชีวิต หมายถึง การพยายามของปัจเจกที่กำหนดเส้นทางชีวิตของตนเอง เนื่องจากมนุษย์มีความสามารถในการลักษณะของการเป็นผู้ที่มีความสามารถในการกำหนดบทบาทหน้าที่และเส้นทางชีวิตของตนเองท่ามกลางสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (Hutchison, 2010)

ทั้งนี้ มิติเส้นทางชีวิตเชื่อว่าความสามารถในการเป็นผู้กระทำการของปัจเจกเริ่มจากความสามารถในการตั้งความคาดหวังหรือกำหนดเป้าหมายในชีวิตว่าปัจเจกนั้นมีความต้องการให้ชีวิตของตนเองในอนาคตเป็นไปในลักษณะใด เช่น ปัจเจกตั้งเป้าหมายชีวิตในอนาคตของตนเองว่าจะประกอบอาชีพครู และเพื่อให้ชีวิตของตนเองเป็นไปตามความคาดหวังหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ เส้นทางชีวิตของปัจเจกจะดำเนินไปด้วยความตั้งใจที่จะสอบเข้ารับราชการครู อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจเจกจะมีความตั้งใจที่จะกำหนดเส้นทางชีวิตของตนเองอย่างแน่วแน่ แต่เมื่อปัจเจกดำรงอยู่ท่ามกลางบริบททางสังคมที่ดำเนินไปอย่างเป็นพลวัต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมหรือเหตุการณ์ที่สำคัญในชีวิตล้วนสามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของปัจเจกได้ อาทิ การที่ปัจเจกเผชิญกับความล้มเหลวหรือความผิดหวังอยู่บ่อยครั้งอาจทำให้ปัจเจกล้มเลิกเป้าหมายในอนาคตที่กำหนดไว้ (King, 1998) ทำให้เส้นทางชีวิตของปัจเจกเริ่มดำเนินไปในทิศทางใหม่ และนำมาสู่การขัดเกลาทางสังคม กิจกรรม บทบาท การตัดสินใจ รูปแบบใหม่ของปัจเจกเพื่อบรรลุเป้าหมายใหม่ที่ปัจเจกตัดสินใจกำหนดขึ้นมา (Crockett, 2002) จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่าความสามารถในการตัดสินใจหรือกำหนดเส้นทางชีวิตของปัจเจกขึ้นอยู่กับข้อจำกัดในชีวิต และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ทำให้ปัจเจกล้วนมีความสามารถในการเป็นผู้กระทำการในลักษณะที่แตกต่างกัน (Elder & Shanahan, 2007) บทความในครั้งนี้คณะผู้วิจัยศึกษาความสามารถในการเป็นผู้กระทำการของครอบครัววัยรุ่นภายใต้มุมมองทฤษฎีเส้นทางชีวิตเพื่ออธิบายการเลือกและการตัดสินใจของครอบครัววัยรุ่นเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อกำหนดเส้นทางในการดำเนินชีวิตของครอบครัว

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมบนฐานคิดของสำนักการตีความ (Interpretative) ภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยภาคสนามตามแนวคิดทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม (Phenomenon Methodological Procedures) โดยใช้วิธีการศึกษาแบบย้อนกลับ (Retrospective Cohort Study) ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่จุดเริ่มต้นย้อนกลับไปหาสาเหตุในอดีตที่ส่งผลต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (Fenton, 2000) ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการเป็นผู้กระทำการของอดีตครอบครัววัยรุ่น ซึ่งเกิดขึ้นแตกต่างกันตามการเปลี่ยนแปลงไปของบริบทของสังคมและช่วงเวลา พื้นที่ในการศึกษา คือ พื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีจำนวนวัยรุ่นหญิงที่คลอด อายุ 15-19 ปี สูงเป็นอันดับที่สี่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1,345 คน รองลงมาจากจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 2,354 คน จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 1,751 คน และจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 1,563 คน (กรมอนามัย สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2563) นอกจากนี้ พื้นที่จังหวัดขอนแก่นจากข้อมูลการสำรวจโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2564 พบว่า วัยรุ่นหญิงคลอดมีชีพอายุ 15-19 ปี ในจังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่นจากพื้นที่ 26 อำเภอในจังหวัดขอนแก่น คิดเป็นร้อยละ 17.13 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 2564) คณะผู้วิจัยเลือกใช้หน่วยในการวิเคราะห์ระดับครอบครัว (Organization Level) เพื่อศึกษาการกำหนดเส้นทางชีวิตของอดีตครอบครัววัยรุ่นในฐานะผู้กระทำการ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยจำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้ใหญ่ที่มีครอบครัวตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น ซึ่งเป็นผู้ที่เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นวัยรุ่นสู่พ่อแม่วัยรุ่นอายุขณที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี (อดีตครอบครัววัยรุ่น) จำนวน 8 ครอบครัว ซึ่งจะต้องเป็นครอบครัววัยรุ่นที่ก้าวเข้าสู่การเป็นครอบครัวร่วมกันมาตั้งแต่ต้น ไม่มีการหย่าร้าง และวัยรุ่นชายหญิงยังคงทำบทบาทพ่อแม่ร่วมกัน อยู่อาศัยฉันสามีภรรยาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งทำการศึกษาในประเด็นเส้นทางชีวิตครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่นที่สามารถรักษาความเป็นครอบครัว เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการตัดสินใจของครอบครัววัยรุ่นในแต่ละช่วงเวลา และ 2) ผู้

ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีประสบการณ์เกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับมิติครอบครัววัยรุ่น จำนวน 8 คน ได้แก่ ครอบครัวเดิมของครอบครัววัยรุ่น เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) และใช้เทคนิคการอ้างอิงต่อเนื่องแบบปากต่อปาก (Snowball Sampling Technique) จากการแนะนำของผู้ที่มีประสบการณ์ร่วมเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ครอบครัววัยรุ่นในพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวทางการสัมภาษณ์ ร่วมกับแนวทางการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ตรวจสอบความตรง (Validity) และความเที่ยงของข้อมูล (Reliability) โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยมีกระบวนการจัดการข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organization) การแสดงข้อมูล (Data Display) และการหาข้อสรุป (Conclusion) การตีความ (Interpretation) และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำตรงของผลการวิจัย (Verification) (Miles, Huberman & Saldana, 2014) และนำเสนอผลการศึกษาด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analytic)

ผลการศึกษา

1. คุณลักษณะและจุดเริ่มต้นของครอบครัววัยรุ่น

จากการสัมภาษณ์อดีตครอบครัววัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 8 ครอบครัว พบว่า ครอบครัววัยรุ่นฝ่ายชายมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 25.9 ปี ฝ่ายหญิงมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 24.8 ปี และบุตรมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 7.1 ปี (ตาราง 1) ครอบครัววัยรุ่นทั้ง 8 ครอบครัวไม่ได้มีความตั้งใจหรือไม่ได้วางแผนการสร้างครอบครัวไว้ล่วงหน้า แต่เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงหรือการป้องกันขณะมีเพศสัมพันธ์ที่ผิดวิธี ดังนั้น การมีบุตรนั้นจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของครอบครัววัยรุ่นในการแสดงความสามารถในฐานะผู้กระทำการผ่านการตัดสินใจของตนเองว่าต้องการที่จะดำเนินเส้นทางชีวิตด้วยการเป็นครอบครัววัยรุ่นหรือไม่ ทั้งนี้ ครอบครัววัยรุ่นที่ตัดสินใจเริ่มต้นเส้นทางชีวิตครอบครัวในลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นวัยรุ่นสู่การเป็นพ่อแม่วัยรุ่นอย่างฉับพลัน

ตาราง 1 คุณลักษณะของครอบครัววัยรุ่น จำแนกตามอายุแรกเมื่อเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นครอบครัว อายุปัจจุบัน ขณะที่ทำการศึกษา และระยะเวลาการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นครอบครัว

ครอบครัว	อายุแรกเมื่อเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นครอบครัว		อายุปัจจุบันขณะที่คณะผู้วิจัยทำการศึกษา			ระยะเวลาการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นครอบครัว
	พ่อวัยรุ่น	แม่วัยรุ่น	พ่อ	แม่	บุตร	
A	17	16	28	27	11	11
B	18	17	21	20	3	3
C	19	16	23	20	4	4
D	19	18	29	28	10, 5, 3	10
E	18	16	25	23	7	7
F	17	16	30	29	13, 7	13
G	18	17	25	24	7	7
H	18	19	26	27	8	8
อายุเฉลี่ย	18.0	16.9	25.9	24.8	7.1	7.9

จุดเริ่มต้นสำคัญของครอบครัววัยรุ่นในฐานะผู้กระทำการเริ่มขึ้นภายหลังที่ทราบว่าวัยรุ่นหญิงกำลังตั้งครรภ์ แรกเริ่มวัยรุ่นหญิงที่ทราบว่าตนเองตั้งครรภ์ต้องเผชิญกับสภาวะกดดันอย่างหนัก เนื่องจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหรือการเป็นครอบครัววัยรุ่นในบริบทของสังคมไทยถือเป็นการตัดสินใจที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม กล่าวคือ สังคมไทยให้ความสำคัญกับมิติของความเป็นครอบครัว (Family Based) เป็นอย่างมาก การตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งของสมาชิกในหลายครั้งครอบครัวจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา การประกอบอาชีพ การเลือกคู่ครอง การแต่งงาน ดังนั้น การที่วัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าวัยรุ่นกำลังจะเริ่มชีวิตการเป็นครอบครัวโดยที่ครอบครัวเดิมไม่ได้มีส่วนในการตัดสินใจ ประกอบกับปรากฏการณ์ครอบครัววัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบันแม้ว่าจะมีครอบครัววัยรุ่นจำนวนหนึ่งสามารถรักษาความเป็นสถาบันครอบครัวและทำตามบทบาทหน้าที่ของครอบครัวได้เป็นอย่างดี แต่ในขณะเดียวกันก็มีครอบครัววัยรุ่นจำนวนไม่น้อยที่เผชิญกับปัญหา ไม่สามารถจัดการบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันได้ นำไปสู่ความยากลำบากภายในครอบครัวและการถูกตีตราทางสังคม แม้ว่าข้อกฎหมายหรือนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเปิดกว้างให้กับครอบครัววัยรุ่นกว่าในอดีต แต่ค่านิยมที่คนในสังคมสั่งสมมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้การเปลี่ยนความคิดความเชื่อของคนในสังคมไม่ได้สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเบ็ดเสร็จ ด้วยเหตุนี้การเริ่มต้นชีวิตครอบครัวตั้งแต่วัยรุ่นอาจกลายเป็นข้อพิพาทสำคัญและนำมาสู่ความขัดแย้งหรือการได้รับการยอมรับจากสมาชิกในครอบครัวที่แตกต่างกัน ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการสำนักงานสวัสดิการสังคม จังหวัดขอนแก่น ผู้ดูแลการดำเนินงานต่าง ๆ ของสำนักเกี่ยวกับครอบครัววัยรุ่นมากกว่า 20 ปี ที่ว่า

“...คือถ้าถามพี่ว่าพี่เห็นด้วยไหมกับการมีลูกตอนยังเป็นเด็กหรือเป็นวัยรุ่นพี่ก็คงตอบว่าพี่ไม่เห็นด้วยแน่นอน อย่างลูกพี่ถ้าให้พี่ไปบอกให้เขามีลูกตอนนี้ ไม่มีทาง แต่ถ้าเขามีจริง ๆ เราก็ต้องคอย ๆ ยอมรับกันไปจะให้เป็นผู้ใหญ่กันมันก็ไม่ใช้ใช้ใหม่...” (ผู้อำนวยการสำนักงานสวัสดิการสังคม, สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2566)

2. การตัดสินใจของครอบครัววัยรุ่นในฐานะผู้กระทำการ

แม้ว่าครอบครัววัยรุ่นจะเป็นครอบครัวที่เกิดจากความไม่พร้อมของทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือ ครอบครัววัยรุ่นเป็นครอบครัวที่ถูกสร้างขึ้นโดยไม่ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าทำให้ครอบครัววัยรุ่นมักเผชิญหน้ากับสถานการณ์ปัญหาที่ถือเป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินชีวิตของพวกเขา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าครอบครัววัยรุ่นจะต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการดำเนินชีวิต แต่ครอบครัววัยรุ่นก็มีความสามารถในการในฐานะของการเป็นผู้กระทำการ (Human Agency) ได้ตัดสินใจเลือกเส้นทางชีวิตเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ผู้กระทำการสร้างครอบครัว

การตัดสินใจของครอบครัววัยรุ่นที่นับเป็นการตัดสินใจครั้งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของพวกเขา ทั้งนี้การตัดสินใจที่เลือกที่จะสร้างครอบครัวไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจของพวกเขาอย่างเบ็ดเสร็จ แต่ขึ้นอยู่กับภูมิหลังครอบครัวเดิมของทั้งสองฝ่ายด้วย ซึ่งพบว่า ครอบครัวของทั้งสองฝ่ายไม่ได้มองว่าการเปลี่ยนผ่านบทบาทจากวัยรุ่นสู่การพ่อแม่วัยรุ่นเป็นสิ่งที่พึงกระทำตามบรรทัดฐานหลักของสังคมไทย ส่งผลให้การตัดสินใจปรึกษาเรื่องการสร้างครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่นจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาและความกล้าเป็นอย่างมากที่จะปรึกษาครอบครัวเดิมของทั้งสองฝ่าย ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ภรรยาของครอบครัว A หญิงสาวผู้ตั้งครรภ์ในขณะที่มีอายุครบ 16 ปีกับแฟนหนุ่มที่คบหาอยู่กันมาแล้วระยะหนึ่งที่ว่า

“...กว่าที่กับแฟนจะบอกที่บ้านได้ก็ผ่านไปหลายเดือนนะจากที่พี่รู้ว่าตัวเองมีลูกแต่ของพี่อะโชคติดตรงที่ว่าบ้านผู้ชายไม่ได้ว่าอะไรพี่ พี่กลัวแต่ว่าถ้าบ้านแฟนเราไม่โอเคกับเราบอกให้เราเลิกกับแฟนเราจะทำยังไง...” (ภรรยาของครอบครัว A, สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2566)

เช่นเดียวกับภรรยาของครอบครัว D ผู้ตัดสินใจเริ่มต้นการเป็นแม่วัยรุ่นในขณะที่ยังอายุ 18 ปี ที่ว่า

“...เอาจริง ๆ เลยนะตอนแรกทั้งบ้านตัวเองทั้งบ้านแฟนพี่เขาก็ไม่ได้ยอมรับนะเราก็อพยายามทำที่เราทำได้...” (ภรรยาของครอบครัว D, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2566)

แม้ว่าครอบครัวเดิมของทั้งสองฝ่ายจะไม่ได้เห็นด้วยกับการสร้างครอบครัวตั้งแต่เป็นวัยรุ่นในระยะแรก แต่เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้วครอบครัวส่วนใหญ่เลือกที่จะยอมรับและให้การช่วยเหลือในเวลาต่อมา ทั้งนี้เพื่อให้ครอบครัววัยรุ่นได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่วัยรุ่นในการดูแลสมาชิกที่ถูกต้อง ซึ่งสะท้อนผ่านมุมมองของผู้อำนวยการสำนักงานสวัสดิการสังคม จังหวัดขอนแก่น ผู้ดูแลการดำเนินงานต่าง ๆ ของสำนักเกี่ยวกับครอบครัววัยรุ่นมากกว่า 20 ปี ที่ว่า

“...คือถ้าถามพี่ว่าพี่เห็นด้วยไหมกับการมีลูกตอนยังเป็นเด็กหรือเป็นวัยรุ่นพี่ก็คงตอบว่าไม่เห็นด้วยแน่นอน อย่างลูกพี่ถ้าให้พี่ไปบอกให้เขามีลูกตอนนี้ ไม่มีทาง แต่ถ้าเขามีจริง ๆ เราก็จะต้องคอย ๆ ยอมรับกันไปจะทำให้ไปซ้ำเติมกันมันก็ไม่ใช่ว่า...” (ผู้อำนวยการสำนักงานสวัสดิการสังคม, สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2566)

เช่นเดียวกับมารดาของสามีครอบครัว C ผู้ซึ่งเคยมีประสบการณ์เริ่มต้นการเป็นครอบครัวตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น ทำให้เธอเข้าใจสถานการณ์ที่ครอบครัววัยรุ่นกำลังเผชิญอยู่ และให้การช่วยเหลือตามศักยภาพที่เธอมีอยู่ ภรรยาของครอบครัว C ได้กล่าวที่เปี่ยมไปด้วยน้ำเสียงแห่งการขอบคุณที่ว่า

“...แม่ยายของหนูก็ยังอายุไม่เยอะนะคะแม่เพิ่งจะ 38 ค่ะ (ปัจจุบันบุตรชายคนโตของเธออายุ 21 ปี - นักวิจัย) เวลาอะไรเราก็จะปรึกษาแม่ยายค่ะ ...” (ภรรยาของครอบครัว C, สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2566)

ทั้งนี้ การให้การยอมรับและให้การสนับสนุนยังขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเรือนอีกด้วย ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางขึ้นไปจะมีความสามารถช่วยเหลือครอบครัววัยรุ่นในมิติต่าง ๆ ได้มากกว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งส่งผลต่อความสามารถและข้อจำกัดในการตัดสินใจของครอบครัววัยรุ่นที่แตกต่างกัน ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ผู้ทำงานด้านการวางแผนครอบครัวและมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับวัยรุ่นซึ่งตั้งครรภโดยไม่ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้ามาแล้วกว่า 31 ปี ที่ว่า

“...เรื่องของ การยอมรับหรือไม่ยอมรับเนี่ยพี่ก็เจอมาหลายรูปแบบนะ ส่วนใหญ่ที่มาปรึกษาพี่ถ้าถามคนเดียวพี่ก็ให้คำแนะนำเขาไปว่ามีทางไหนบ้างให้น้องเขาตัดสินใจเอง แต่ถ้าถามกับพ่อแม่ 80-90% เลยจะไม่ยอมจะให้น้องเขาเด็กออกอย่างเดียว ยิ่งถ้าเป็นพ่อแม่ที่มาจากชนบทหน่อยยิ่งจะไม่ยอมเลยนะ เขาจะบอกว่าครอบครัวเขาก็มีภาระต้องทำมาหากินเขาเด็กออกมาก็ไม่มีคนเลี้ยงให้หรอก...” (เจ้าหน้าที่สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย, สัมภาษณ์ 26 กรกฎาคม 2566)

ภายหลังจากที่ครอบครัววัยรุ่นได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวเดิม อันเป็นหน่วยทางสังคมที่สำคัญที่สุดต่ออารมณ์ ความรู้สึก และการดำเนินชีวิตของครอบครัววัยรุ่น ส่งผลต่อการตัดสินใจดำเนินชีวิต ครอบครัวจากการมีบุตรตั้งแต่เป็นวัยรุ่นของพวกเขา ในทางกลับกันหากไม่ได้รับการสนับสนุนหรือได้รับการยอมรับจากครอบครัวเดิม อาจส่งผลให้ครอบครัววัยรุ่นตัดสินใจยุติการสร้างครอบครัวหรือทำแท้งและกลับไปดำเนินชีวิตช่วงวัยรุ่นตามต้องการ

2.2 ผู้กระทำการในฐานะนักเรียน/นักศึกษา

การตัดสินใจของครอบครัววัยรุ่นเกี่ยวกับการศึกษา สืบเนื่องจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกิดจากการที่หญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์กับฝ่ายชาย ซึ่งเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่ได้มีการคาดการณ์ไว้อีกก่อน และการตั้งครรภ์ก็ถือเป็นสัญญาณของการเปลี่ยนผ่านบทบาทจากการเป็นวัยรุ่นสู่การเป็นพ่อแม่วัยรุ่น สิ่งตามมาจากการเปลี่ยนผ่านบทบาทอย่างกะทันหัน คือ ภาระหน้าที่ เมื่อทั้งสองฝ่ายต้องรับผิดชอบสถานะความเป็นครอบครัว จึงมีความตระหนักถึงสถานการณ์ที่ตนเองกำลังเผชิญจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แม้วัยรุ่นส่วนใหญ่จำเป็นต้องลาออกจากสถานศึกษา แม้ว่าจะมีการเผยแพร่กฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2561 ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษาที่มีนักเรียนหรือนักศึกษาดังครรภ์อยู่ต้องไม่บังคับให้นักเรียนออกจากระบบการศึกษาก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติด้วยแรงกดดันทางสังคมที่พวกเขาได้รับจากผู้ที่มีมุมมองเชิงลบต่อการสร้างครอบครัวตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น ทำให้พวกเขาตัดสินใจที่จะลาออกจากสถานศึกษาเดิมและออกมาเตรียมตัวเลี้ยงบุตรที่กำลังจะเกิดมาในอีกไม่ช้า จากการสัมภาษณ์ภรรยาของครอบครัว B หญิงสาวผู้ที่ลาออกจากสถานศึกษาเดิมและเลือกที่จะเข้ามาศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ที่ว่า

“...ตอนนั้นหนูเครียดมากเลยคะ ตอนแรกก็คุยกับแฟนกันก่อนว่าจะต้องทำยังไง แต่สุดท้ายแล้วเราก็ต้องลาออกมาดูแลลูกหลังจากที่คลอด ถ้าคลอดแล้วจะยังไปต่อกลับเข้าไปเรียนไหม จะหางานทำไหม ถ้ามีงานแล้วใครจะช่วยดูแลลูกก็ค่อยว่ากัน ...” (ภรรยาของครอบครัว B, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2566)

แต่จากการศึกษายังคงมีกรณีเฉพาะอย่างภรรยาของครอบครัว C ผู้ที่พยายามอยู่ต่อในระบบการศึกษาจนกระทั่งเธอสามารถเรียนจบระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ได้สำเร็จ ทั้งนี้เป็นผลมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนถูกปรับเปลี่ยนจากการเรียนในห้องเรียนสู่การเรียนบนพื้นที่แพลตฟอร์มออนไลน์ ในขณะที่เธอทราบว่าตนเองกำลังตั้งครรภ์เธอก็ยังสามารถเรียนในสถานศึกษาเดิมได้โดยไม่ตกอยู่ในสภาวะความเครียดมากนัก ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สถาบันการศึกษาของเธอไม่มีการกีดกันหรือแสดงพฤติกรรมเชิงลบต่อเธอ ทำให้เธอสามารถเรียนจนจบระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ได้ในขณะที่เธอกำลังตั้งครรภ์ ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“...ตอนนั้นมันเรียนออนไลน์คะเราก็ไม่ได้ไปเจอใครมันก็นั่งเรียนอยู่กับโทรศัพท์ เราได้ปกติ พอหนูเรียนจบหนูถึงไม่ได้เรียนต่อแล้วมาเลี้ยงลูกคะ ส่วนเพื่อนเขาก็ไม่ได้อะไรกับหนูนะ ไม่ได้มาบูลลี่ ไม่ได้ว่าอะไรหนู ก็มีบ้างที่ถามถามสารทุกข์สุกดิบของหนู...” (ภรรยาของครอบครัว C, สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2566)

จากมุมมองของแม่วัยรุ่นกลุ่มที่จำเป็นจะต้องลาออกจากสถานศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมในการเปลี่ยนบทบาทสู่การเป็นแม่ แต่สำหรับกลุ่มพ่อวัยรุ่นจากผลการศึกษามีเพียงบางครอบครัวเท่านั้นที่ฝ่ายชายจำเป็นต้องลาออกจากสถานศึกษา ทั้งนี้สืบเนื่องจากภูมิหลังครอบครัวเดิมของฝ่ายชายที่มีฐานะค่อนข้างยากจนและไม่มีเครือข่ายติดคอยให้การสนับสนุน พ่อวัยรุ่นจึงตัดสินใจลาออกจากสถานศึกษาเพื่อมาประกอบอาชีพหารายได้ให้กับครอบครัว แม้ว่างานที่เขาทำจะเป็นงานที่ไม่ได้รับค่าแรงที่สูงมาก เนื่องจากข้อจำกัดด้านวุฒิการศึกษา เขาจึงจำเป็นต้องทำงานเพื่อที่จะให้มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูสมาชิกภายในครอบครัว ดังคำกล่าวจากสามีของครอบครัว C ผู้ซึ่งตัดสินใจลาออกจากสถานศึกษาภายหลังจากได้ตรึงตรองแล้วว่าตนเองไม่พร้อมที่จะอยู่ในระบบการศึกษาและตัดสินใจมาประกอบอาชีพพนักงานโรงงานน้ำแข็งแห่งหนึ่ง ที่ว่า

“...ผมทำงานอยู่โรงงานน้ำแข็งครับ เขาให้เดือนละหมื่นสอง (12,000 บาท - คณะผู้วิจัย) หยุตอาทิยละครั้ง เข้างานสามทุ่มออกเก้าโมงเช้า แต่ตอนเลิกงานจริง ๆ กว่าจะได้กลับก็เกือบสิบเอ็ดโมงครึ่งบางทีเขามีประชุมต่อ...” (สามีของครอบครัว C, สัมภาษณ์ 21 กุมภาพันธ์ 2566)

แม้ว่าสามีของครอบครัว C จะได้รับค่าตอบแทนเดือนละ 12,000 บาท ซึ่งอาจเป็นจำนวนเงินที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตสำหรับ 1 คน แต่เงินจำนวนนี้จะถูกใช้สำหรับการดำรงชีวิตของสมาชิกทั้ง 5 คนภายในครัวเรือนของเขา ประกอบด้วย มารดา ซึ่งประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปค่าตอบแทนขึ้นอยู่กับจำนวนงานที่ได้รับ น้องชาย ผู้ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย รวมถึงภรรยาและลูกที่ไม่มีรายได้ ทำให้ค่าตอบแทนที่ฝ่ายชายได้รับแทบจะไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของพวกเขาเลย สะท้อนให้เห็นว่าแม้ค่าตอบแทนที่ฝ่ายชายได้รับจะสูงกว่าค่าแรงขั้นต่ำ แต่ก็ต้องแลกมาด้วยแรงงานอย่างนั้น อีกทั้งค่าตอบแทนที่ได้ยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตในครัวเรือน ทั้งนี้เป็นผลมาจากการลาออกจากสถานศึกษาของฝ่ายชายทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของวุฒิการศึกษาที่ใช้ในการสมัครงาน

อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจลาออกจากสถานศึกษาไม่ได้เกิดขึ้นจากการตัดสินใจผ่านบริบทของครอบครัวเท่านั้นแต่เกิดจากการประเมินถึงศักยภาพในการเรียนของเขาเป็นสำคัญ ซึ่งฝ่ายชายประเมินว่าตนเองมีศักยภาพไม่มากพอในด้านการศึกษจึงตัดสินใจลาออกจากสถานศึกษาเพื่อหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว ดังกล่าวที่ว่า

“...ผมถ้าจะเรียนไปก็เท่านั้นห่วยมันไม่ได้แล้วครับ ยังไงเรียนต่อ ก็ไม่น่ารอดลู่ ออกมาทำมาหากิน ทำงานหาเงินคงมีประโยชน์มากกว่า...” (สามีของครอบครัว C, สัมภาษณ์ 21 กุมภาพันธ์ 2566)

ในขณะที่พ่อวัยรุ่นส่วนใหญ่ตัดสินใจที่จะไม่ลาออกจากสถานศึกษา ทั้งนี้เป็นผลมาจากการปรึกษาร่วมกับครอบครัวเดิมที่ไม่ต้องการให้พวกเขาลาออกจากสถานศึกษา ดังคำกล่าวจากสามีของครอบครัว E ที่ว่า

“...เอาจริง ๆ เลยเราก็ไม่ได้อยากลาออกจากโรงเรียนใช่ไหม ชีวิตวัยรุ่นมันเพิ่งเริ่มเอง แต่มันก็จะดูปิดความรับผิดชอบไปหน่อยใช่ไหมละ อีกใจหนึ่งก็อยากออกมาทำงานหาเงินช่วยแฟนอยู่เหมือนกัน แต่พอคุยกับที่บ้านแล้วเขาก็ไม่อยากให้เราลาออก อยากให้เรียนต่อแล้วที่บ้านก็คอยช่วยค่าใช้จ่ายบางส่วนให้แทนผม...” (สามีของครอบครัว E, สัมภาษณ์ 17 มีนาคม 2566)

2.3 ผู้กระทำการในฐานะสมาชิกทางสังคม

การเป็นครอบครัววัยรุ่นยังถือเป็นปรากฏการณ์ที่ถูกสังคมมองว่าเป็นสิ่งที่ผิดอยู่ในบางกรณี ทั้งนี้ มุมมองที่มีผลต่อการเป็นครอบครัววัยรุ่นยังคงผูกโยงอยู่กับมิติในเชิงโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งครอบครัววัยรุ่นไม่ได้มีความสามารถในการบีบบังคับให้ผู้คนในสังคมที่พวกเขามีปฏิสัมพันธ์ด้วยยอมรับในการสร้างครอบครัวตั้งแต่วัยรุ่น แต่พวกเขามีความสามารถในการตัดสินใจแสดงออกซึ่งพฤติกรรมหรือเลือกที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนเหล่านั้นหรือไม่ ครอบครัววัยรุ่นในการศึกษาค้างนี้พบเจอกับความสัมพันธ์ในเชิงลบในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ พวกเขาถูกชาวบ้านในพื้นที่นั้นทา และเลือกปฏิบัติกับพวกเขาอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งถือเป็นการลงโทษทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากชาวบ้านมีค่านิยมเกี่ยวกับการสร้างครอบครัวตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่นในเชิงลบประกอบกับค่านิยมเรื่องการเป็น “พ่อแม่ที่ดี” หรือ การเป็น “ผู้ชายผู้หญิงที่ดี” ซึ่งถูกสั่งสมมาในสังคมเป็นระยะเวลานาน ทำให้เมื่อครอบครัววัยรุ่นต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ดังกล่าวพวกเขาต้องตัดสินใจว่าจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในลักษณะใด ซึ่งครอบครัววัยรุ่นจากการศึกษาทั้งหมดเลือกที่จะไม่แสดงอาการอากัปกิริยาใด ๆ ต่อกลุ่มคนที่มีมุมมองเชิงลบกับพวกเขาและเลือกที่จะทำตามบทบาทหน้าที่ของครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวของตนเองถูกมองว่าเป็นครอบครัวที่สามารถดูแลสมาชิกได้อย่างเหมาะสม ดังคำกล่าวจากภรรยาของครอบครัว D ผู้ซึ่งเผชิญกับแรงกดดันทางสังคมอย่างต่อเนื่องแต่เธอเลือกที่จะปฏิเสธแรงกดดันเหล่านั้นและตั้งใจประกอบอาชีพหารายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัวของตนเอง ที่ว่า

“...ปกติแค่มึนคนเดียวก็ลำบากแย่แล้วใช้ไหม แต่ของพี่มีสามคนก็โดนเขาว่าเยอะเหมือนกันนะ ชาวบ้านเขาก็ไม่ได้มาพูดให้พี่ฟังตรง ๆ หรอกแต่ก็พูดผ่านแม่มา แม่ที่ก็อายคนเหมือนกันนะ แต่พี่คิดว่าไหน ๆ ก็มีแล้วก็มีไปเลยไม่ได้กว่าหรอก ถ้าเราเลี้ยงเขาดี ๆ เขาโตมาก็จะมีชีวิตที่ดีกว่าเรา คิดดูสิถ้าลูกพี่โตกันหมดตอนแก่พี่สบายเลยนะ ฮ่า ๆ ชาวบ้านเขาไม่ว่างพูดถึงเราทุกวันหรอก เดียวนี้เขาก็ลืมนกันหมดแล้ว ถ้าเราเลี้ยงลูกเราดี เลี้ยงได้ไม่ไปสร้างปัญหาให้ใคร เขาก็มาว่าอะไรเราไม่ได้ใช้ไหมละ...” (ภรรยาของครอบครัว D, สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2566)

เช่นเดียวกับคำกล่าวจากภรรยาของครอบครัว E ผู้ได้รับการลงโทษทางสังคมจากคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยผูกโยงกับมิติเรื่องเพศภาวะของการเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี ที่ว่า

“...พอลาออกมาอยู่ที่บ้านแล้วชาวบ้านก็ทำกับเราไม่ค่อยดีเท่าไร อันนี้ก็ได้ยินกับหูนะแต่ว่าได้ยินมาจากญาติว่าเขว่าหนูว่าเป็นเด็กใจแตก มันจะไปเลี้ยงอะไรเขาก็ไม่ได้มันก็เป็นแบบที่เขาว่าจริง ๆ ...” (ภรรยาของครอบครัว E, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2566)

ในขณะที่ฝ่ายชายหรือพ่อวัยรุ่นก็ได้รับการลงโทษทางสังคมในรูปแบบของการถูกนินทาและตำหนิโดยผูกโยงอยู่กับมิติเรื่องเพศภาวะของการเป็นผู้ชายที่ไม่ดีด้วยเช่นกัน ดังคำบอกเล่าจากสามีของครอบครัว F ที่ว่า

“...เจอหลายอย่างเลยนะบ้านของตัวเองก็โดนนะเหน็บข้างดำตรง ๆ บ้าง บางคนก็เหมือนจะมาให้กำลังใจนะแต่ก็บ่น ๆ ตามด้วย เราเข้าใจว่าเราผิดแต่บางทีก็สงสัยว่ามันต้องดำต้องว่ากันขนาดนั้นเลยหรอวะ กับคนในบ้านเนี่ย (คนในชุมชน - ผู้วิจัย) ตัวดีเลย ดำเราเสีย ๆ หาย ๆ มีงมาทำเขาต้องมีปัญญาเลี้ยงเขาหรอ...” (สามีของครอบครัว ฉ, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2566)

เช่นเดียวกับกรณีสามีของครอบครัว H ซึ่งปัจจุบันสามารถดำรงความเป็นครอบครัวมาได้เป็นระยะเวลา 8 ปีและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน แต่จากคำบอกเล่าของเขาสะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจเริ่มต้นเส้นทางชีวิตในฐานะครอบครัวของพวกเขาไม่ได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นและได้รับการลงโทษทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยเช่น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“...คนดำผมเยอะเลยครับ เริ่มจากที่บ้านก่อนเลยครับ แล้วพอคนแถวบ้านรู้เขาก็มาว่าให้พ่อผมฟังบ้าง ผมออกไปข้างนอกไปซื้อของเจอคนรู้จักก็ไม่ค่อยจะอยากคุยกับเขาเท่าไรครับ ตอนนั้นไปเจอลุงตอนงานบุญแกบอกว่าทำไมไม่เป็นผู้ชายเฮงชวยอย่างนี้วะ สงสารพ่อแม่เอ็งนะ เลี้ยงเขาไหวหรือจะเอาเด็กไว้กันนะ คือลุงแกพูดติดตลกแต่ตอนนั้นพ่อแม่ผมหน้าเสียมาก...” (สามีของครอบครัว H, สัมภาษณ์ 19 สิงหาคม 2566)

สืบเนื่องจากความตั้งใจของครอบครัววัยรุ่นที่ต้องการจะเป็นครอบครัวที่ทำตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ทำให้พวกเขาเลือกปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นพ่อแม่ที่ดีเพื่อให้ครอบครัวและสังคมยอมรับว่าพวกเขาเป็นสถาบันครอบครัวที่มีความสำคัญต่อสังคมไม่ต่างจากครอบครัวในลักษณะอื่น ๆ โดยการละทิ้งบทบาทของการเป็นวัยรุ่นที่ผูกโยงอยู่กับกลุ่มเพื่อน การท่องเที่ยว และความสนุกสนาน ดังคำกล่าวของภรรยาจากครอบครัว C ที่แสดงถึงความหนักแน่นที่ตนเองจะต้องทำตามหน้าที่ของความเป็นแม่ตามที่สังคมคาดหวังจึงต้องละทิ้งบทบาทความเป็นวัยรุ่นของเธอที่ว่า

“...หนูจะเลี้ยงลูกอย่างเดียวเลยคะ หลังจากจบมาก็แทบไม่ได้ติดต่อกับเพื่อนเลยคะ เราไปไหนไม่ได้หรอกคะเราต้องดูแลลูกเราก่อน หนูก็มีแค่ติดตามดูเพื่อน ๆ ว่าเขาทำอะไรกันในเฟซ (Facebook - คณะผู้วิจัย) ค่ะ...” (ภรรยาของครอบครัว C, สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2566)

เช่นเดียวกับคำกล่าวจากสามีของครอบครัว C ที่ไม่ได้มีการติดต่อกับเพื่อนของตนเองมากนักภายหลังจากที่เขาลาออกจากสถาบันการศึกษาที่ว่า

“...กับเพื่อนแทบไม่ได้ติดต่อกันเลยครับ หลังจากลาออกมาก็ไม่ค่อยได้คุยกันเท่าไร ไม่ได้ไปไหนมาไหนด้วยกันเลยครับ ...” (สามีของครอบครัว C, สัมภาษณ์ 21 กุมภาพันธ์ 2566)

แม้ว่าครอบครัววัยรุ่นส่วนใหญ่ตัดสินใจที่จะหลีกเลี่ยงหรือไม่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมใด ๆ เมื่อจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่มีมุมมองในเชิงลบต่อพวกเขา แต่สำหรับภรรยาของครอบครัว C ผู้ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ครอบครัวของเธอพยายามยอมรับการเปลี่ยนบทบาทสู่การเป็นแม่วัยรุ่นที่เกิดขึ้น แต่สำหรับชาวบ้านและเครือข่ายในชุมชนไม่ได้เห็นว่าการเป็นแม่วัยรุ่นนั้นเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติส่งผลให้เมื่อเธออาศัยอยู่ในภูมิลำเนา เธอมักที่จะได้รับความเห็นและการปฏิบัติในเชิงลบจากคนในชุมชน ซึ่งถือเป็นสิ่งที่กลายเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของเธอเมื่ออยู่ในภูมิลำเนาเดิม เธอและครอบครัวจึงตัดสินใจย้ายถิ่นไปอยู่

ที่บ้านของสามี ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และหลีกเลี่ยงที่จะให้เธอเดินทางมายังภูมิลำเนาของตนเอง เพื่อให้เธอสามารถดำเนินชีวิตได้ง่ายยิ่งขึ้นและได้รับความเห็นเชิงลบจากสังคมรอบข้างลดลง ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“...ตอนหนูอยู่ที่บ้านหนู มีแต่คนเขว้าให้หนู คอยจับกลุ่มนินทาหนู หนูเดินไปไหนเขาก็พูดเล่นนะว่าอ๊อเนี่ยมันบ่ดีมันต้องแต่น้อย หนูก็ต้องพยายามอดทนไว้หนูก็ไม่อยากให้ผู้ใหญ่เขาผิดกัน ถ้าหนูยังอยู่ที่นั่นก็คงใช้ชีวิตลำบากกว่านี้ค่ะ อยู่ที่นี่หนูคิดว่าเขาหัวสมัยใหม่กว่าที่บ้านหนูแหละค่ะ เขาไม่ได้มานั่งว่าหนูเหมือนอยู่รุ่น หนูก็พาลูกไปวัดไปตลาดได้ ไม่ต้องมาคิดว่าใครจะมาว่าเรา...” (ภรรยาของครอบครัว C, สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2566)

3. การวางแผนชีวิตในอนาคต

เนื่องจากครอบครัววัยรุ่นเป็นครอบครัวที่เกิดขึ้นโดยขาดการวางแผนครอบครัวไว้ล่วงหน้าอีกทั้งยังถือเป็นการเปลี่ยนบทบาทครอบครัวอย่างกะทันหัน ทำให้การเลือกเส้นทางชีวิตครอบครัวของพวกเขาเน้นคำนึงถึงอนาคตของ “บุตร” เป็นสำคัญ แม้ครอบครัววัยรุ่นในการศึกษาค้างนี้จะมีคุณลักษณะและภูมิหลังครอบครัวที่แตกต่างกัน รวมถึงการเผชิญสถานการณ์ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ภรรยาของครอบครัว E ที่ว่า

“...หนูก็อยากให้ลูกมีชีวิตที่ดีกว่าหนู ไม่อยากให้เขาเป็นเหมือนหนู...” (ภรรยาของครอบครัว E, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2566)

เช่นเดียวกับคำบอกเล่าจากภรรยาของครอบครัว B ผู้ซึ่งตกอยู่ในสภาวะกดดันภายหลังจากการตัดสินใจเริ่มเส้นทางชีวิตในฐานะครอบครัววัยรุ่น ที่ว่า

“...ถ้าเลือกได้คงไม่อยากให้ลูกเป็นเหมือนเราหรอกค่ะ มันเหนื่อย มันเครียด เราไม่อยากให้ลูกมาเจออะไรแบบที่เราเจอ เรากลัวว่าเขาจะรับไม่ไหว อยากให้เขาได้ใช้ชีวิตแบบที่มันควรจะเป็นมากกว่า...” (ภรรยาของครอบครัว B, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2566)

แต่พวกเขายังคงให้ความสำคัญกับอนาคตครอบครัวของพวกเขาอยู่เสมอ โดยพวกเขาไม่ต้องการให้บุตรเผชิญกับสถานการณ์ในลักษณะเดียวกันกับที่พวกเขาเผชิญ เนื่องจากพวกเขามองว่าการเป็นครอบครัววัยรุ่นต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งนี้สำหรับครอบครัววัยรุ่นสำหรับครอบครัววัยรุ่นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางและมีเครือญาติคอยให้การสนับสนุน ส่งผลให้พ่อแม่วัยรุ่นเหล่านี้สามารถเรียนจบจากสถาบันการศึกษาในระดับที่ตนเองคาดหวังไว้และสามารถประกอบอาชีพที่มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและมีเครือข่ายคอยให้การสนับสนุน ทั้งนี้ครอบครัวในกลุ่มนี้ยังมีแนวโน้มที่จะวางแผนในการมีบุตรครั้งต่อไปอีกด้วย ดังคำกล่าวของภรรยาครอบครัว D ผู้เปลี่ยนผ่านบทบาทสู่การเป็นแม่วัยรุ่นเมื่ออายุ 18 ปี และปัจจุบันมีบุตรรวมกันกับสามี 3 คน ที่ว่า

“...ตอนที่พี่มีลูกคนแรกก็หนักเหมือนกันนะกว่าจะผ่านมาได้ เจออะไรมาเยอะ ตอนนั้นพี่ก็คิดว่าหรือเราจจะรับ ๆ มีไปเลยไหม ไหน ๆ ก็มีแล้ว ก็เลยถามคนที่บ้านด้วยว่าถ้ามีแล้วจะเลี้ยงช่วยไหมพี่ก็เลยมีลูกเพิ่มมาอีก ก็กะว่าเลี้ยงทีเดียวให้มันเหนื่อยทีเดียวไปเลย...” (ภรรยาของครอบครัว D, สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2566)

ในขณะที่ครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างยากจน ไม่มีเครือญาติคอยให้การสนับสนุน หรือมีข้อจำกัดอื่น ๆ จะตัดสินใจที่จะไม่มีบุตรและตั้งใจเลี้ยงดูบุตรของตนให้มีชีวิตที่ดี อีกทั้งไม่ต้องการให้บุตรของตนมีเส้นทางชีวิตลักษณะเดียวกับที่พวกเขาเผชิญ ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ภรรยาของครอบครัว E

“...หนูก็อยากให้อุ้มมีชีวิตที่ดีกว่าหนู ไม่อยากให้เขาเป็นเหมือนหนู...” (ภรรยาของครอบครัว E, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2566)

เช่นเดียวกับภรรยาของครอบครัว B ที่กล่าวไว้ว่า

“...ถ้าเลือกได้คงไม่อยากให้อุ้มเป็นเหมือนเราหรอกค่ะ มันเหนื่อย มันเครียด เราไม่อยากให้อุ้มมาเจออะไรแบบที่เราเจอ เรากลัวว่าเขาจะรับไม่ไหว อยากให้เขาได้ใช้ชีวิตแบบที่มันควรจะเป็นมากกว่า...” (ภรรยาของครอบครัว B, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2566)

อีกทั้งสมาชิกครอบครัววัยรุ่นบางครอบครัวยังต้องการกลับไปใช้ชีวิตในช่วงวัยรุ่นที่สูญเสียไปกับการเปลี่ยนผ่านบทบาทสู่การเป็นครอบครัว ดังคำกล่าวจากภรรยาของครอบครัว C ที่กล่าวพร้อมกับเสียงที่สั่นเครือที่ว่า

“...หนูก็แอบเสียดายเหมือนกันนะพี่ ช่วงวัยรุ่นที่หนูเสียไป บางทีหนูเฝส (Facebook - คนะผู้วิจัย) แล้วเห็นเพื่อนเขาเรียนจบ เห็นเพื่อนเขาเข้าเรียนมหาวิทยาลัย หนูก็พลอร้องให้ออกมาเหมือนกันนะพี่ เราเสียดาย เราอยากกลับไปใช้เวลาตรงนั้นให้คุ้มกว่านี้...” (ภรรยาของครอบครัว C, สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2566)

สรุปและอภิปรายผล

แม้ครอบครัววัยรุ่นจะเป็นครอบครัวที่ถูกสังคมมองว่าเป็นครอบครัวที่เกิดขึ้นจากความผิดพลาดหรือไม่ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า แต่ครอบครัววัยรุ่นยังมีความสามารถในการเป็นผู้กระทำการ (Human Agency) ตามทฤษฎีเส้นทางชีวิต ผ่านการตัดสินใจกำหนดเส้นทางชีวิตของตนเองภายหลังรับรู้ถึงการตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นของฝ่ายหญิง พวกเขาสามารถตัดสินใจที่จะยุติการสร้างครอบครัวที่กำลังจะเกิดขึ้นหรือตัดสินใจที่จะดำเนินบทบาทการเป็นครอบครัวได้ผ่านการพิจารณาเงื่อนไขต่าง ๆ ร่วมกับการปรึกษากับครอบครัวของตนเอง ซึ่งครอบครัววัยรุ่นที่ตัดสินใจจะรักษาความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายและเริ่มต้นดำเนินเส้นทางชีวิตในการเป็นครอบครัว ถือเป็นจุดเริ่มต้นการแสดงออกซึ่งความสามารถของปัจเจกในการเป็นผู้กระทำการ (King, 1998) ผ่านการตั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิตว่าตนเองจะเป็นครอบครัวที่สามารถเลี้ยงดูสมาชิกของตนเองได้เป็นอย่างดี โดยให้ความสำคัญกับการแสดงออกบทบาทหน้าที่ของการเป็นครอบครัวที่ดีและสามารถเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวได้

แม้ว่าพวกเขาจะตัดสินใจและกำหนดเป้าหมายชีวิตในการเริ่มต้นความเป็นครอบครัวแล้วก็ตาม แต่การสร้างครอบครัวโดยไม่ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าทำให้ยังมีอุปสรรคที่ส่งผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของพวกเขาทั้งในมิติการศึกษาที่สมาชิกในครอบครัววัยรุ่นบางส่วนโดยเฉพาะฝ่ายหญิงจำเป็นต้องลาออกจากสถานศึกษา เพราะไม่สามารถรองรับแรงกดดันทางสังคมที่เผชิญอยู่ได้ ประกอบกับการออกมาเตรียมตัวเพื่อการเลี้ยงบุตรในอนาคต ในขณะที่ฝ่ายชายส่วนใหญ่ตัดสินใจที่จะไม่ลาออกจากสถานศึกษา เพราะครอบครัวเดิมมองว่าการศึกษาคือการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพและหารายได้ในอนาคต การลาออกจากสถาบันการศึกษาจึงเปรียบเสมือนการยุติเส้นทางในการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ประกอบกับการดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมที่ไม่ได้ยอมรับ การสร้างครอบครัวตั้งแต่เป็นวัยรุ่นอย่างเบ็ดเสร็จ ทำให้การตัดสินใจแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้คนจำเป็นต้องระมัดระวังเป็นอย่างมาก พวกเขาไม่ได้มีความสามารถในการบีบบังคับให้ผู้คนที่มีปฏิสัมพันธ์กับตนเองยอมรับการเป็นครอบครัววัยรุ่นที่เกิดขึ้น แต่พวกเขามีความสามารถในการที่จะตัดสินใจแสดงออกซึ่งพฤติกรรมกับผู้คน โดยครอบครัววัยรุ่นส่วนใหญ่ตัดสินใจที่จะละเลยหรือเมินเฉยต่อการแสดงออกพฤติกรรมในเชิง

ลบต่อพวกเขา และเลือกที่จะดำเนินชีวิตครอบครัวของตนเองให้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของครอบครัวที่สังคมให้ความสำคัญ คือ การที่ครอบครัวสามารถเลี้ยงดูสมาชิกได้อย่างเหมาะสม เพื่อลดมุมมองหรือการแสดงออกพฤติกรรมเชิงลบเมื่อพวกเขามีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมรอบข้าง เช่นเดียวกับงานศึกษาของ ปัญญกรณ์ ยะเกษม และคณะ (2561) ศึกษาเกี่ยวกับ ประสบการณ์การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวตอนต้นชาวไทย พบว่า การก้าวข้ามจากการเป็นวัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของชีวิตแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น จากการที่ต้องทำตามบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายในเวลาเดียวกันทำให้พวกเขาเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย แต่เมื่อเวลาผ่านไปหากแม่เลี้ยงเดี่ยวสามารถทำหน้าที่ของการเป็นแม่ได้เป็นอย่างดีจะทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองมีค่าและดำเนินชีวิตไปได้อย่างเหมาะสม อีกทั้ง จากผลการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นว่าครอบครัววัยรุ่นเองก็สามารถทำตามบทบาทหน้าที่ในฐานะครอบครัวได้อย่างเหมาะสมจนกระทั่งกลายเป็นหน่วยงานสังคมที่สำคัญยิ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ (2566) ศึกษาเรื่อง เส้นทางชีวิตครอบครัวที่ผิดพลาดกับการเลี้ยงดูบุตรหลาน พบว่า แม่ครอบครัวที่เกิดจากความผิดพลาดหรือความไม่พร้อมแต่พวกเขาก็ไม่ใช่ครอบครัวที่ไร้คุณภาพ แต่พยายามทำตามบทบาทหน้าที่ในฐานะครอบครัวอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้สมาชิกภายในครอบครัวมีเส้นทางชีวิตที่ราบรื่น

นอกจากนี้การตัดสินใจที่ครอบครัววัยรุ่นให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การตัดสินใจเพื่อการวางแผนครอบครัวในอนาคต จากการเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นวัยรุ่นสู่การเป็นครอบครัว ทำให้พวกเขาคำนึงถึงเส้นทางชีวิตครอบครัวของบุตรที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ ครอบครัววัยรุ่นจะพยายามตัดสินใจและแก้ไขปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทครอบครัวของตนเอง เพื่อให้ครอบครัวมีเส้นทางชีวิตตามที่พวกเขาคาดหวังไว้ โดยครอบครัวที่มีฐานะปานกลางหรือมีเครือข่ายดีคอยให้การสนับสนุนในการดำเนินชีวิตสามารถดำเนินชีวิตได้ตามที่พวกเขาคาดหวังไว้หรือสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันทั่วทั้ง ในขณะที่ครอบครัวที่ไม่ได้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงหรือไม่ได้มีเครือข่ายดีคอยให้การสนับสนุนการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จำเป็นต้องดำเนินไปอย่างรอบคอบเพื่อลดโอกาสเกิดปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตในครอบครัว ทั้งนี้แม้ครอบครัววัยรุ่นจะมีรูปแบบการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันแต่การตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมดล้วนอยู่บนฐานความคิดที่ว่าต้องการให้บุตรและครอบครัวมีชีวิตที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกเขาไม่ต้องการให้บุตรของตนเองมีเส้นทางชีวิตแบบเดียวกันกับพวกเขา เพราะมองว่าการเป็นครอบครัววัยรุ่นมีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องเผชิญมากมายจึงไม่ต้องการให้บุตรของตนเองเผชิญสถานการณ์เช่นเดียวกับตน

อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจหรือกำหนดเส้นทางชีวิตของอดีตครอบครัววัยรุ่นไม่ได้ดำเนินไปด้วยตนเองอย่างเบ็ดเสร็จ หากแต่เกิดขึ้นภายใต้การดำเนินชีวิตท่ามกลางบริบททางสังคมและเวลาที่พวกเขาเผชิญอยู่ตลอดเส้นทางชีวิตของพวกเขา (Elder & Shanahan, 2007) อาจกล่าวได้ว่าการตัดสินใจสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามการเปลี่ยนแปลงของบริบทที่เกิดขึ้น ซึ่งการตัดสินใจท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้ครอบครัววัยรุ่นมีเส้นทางชีวิตในทิศทางที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา ทั้งนี้เพื่อให้ครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตตัดสินใจ และทำตามบทบาทหน้าที่ของครอบครัวจนกระทั่งบรรลุเป้าหมายของครอบครัวที่กำหนดไว้ได้ (Crockett, 2002) ภายใต้อุปสรรคของครอบครัววัยรุ่นที่จะกำหนดเส้นทางชีวิตของตนเองดำเนินควบคู่ไปกับการมีความต้องการมีชีวิตรอดและการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้พวกเขาพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองหรือหากเกิดสถานการณ์ที่เกินความสามารถในการตัดสินใจของพวกเขา ครอบครัววัยรุ่นจะตัดสินใจปรึกษากับครอบครัวเดิมเพื่อให้การตัดสินใจที่เกิดขึ้นเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของพวกเขามากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจของครอบครัววัยรุ่นไม่ได้เกิดขึ้นอย่างอิสระ หากแต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ บริบทแวดล้อมที่ครอบครัววัยรุ่นดำรงอยู่ ดังนั้นการตัดสินใจของครอบครัววัยรุ่นควรได้รับการสนับสนุนจากสังคมรอบข้างร่วมด้วย แม้ครอบครัววัยรุ่นจะมีความสามารถตัดสินใจหรือกำหนดเป้าหมายการดำเนินชีวิตในฐานะผู้กระทำ แต่การตัดสินใจเหล่านั้นอาจเป็นไปได้

ในทิศทางที่ไม่เหมาะสมกับคุณลักษณะครอบครัวของพวกเขา หากสังคมรอบข้างให้การสนับสนุน ให้คำปรึกษา และให้การช่วยเหลือพวกเขา ครอบครัววัยรุ่นจะมีความสามารถในการรับมือกับความท้าทาย อุปสรรค การตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาได้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกเขาจะสามารถเลี่ยงคูบุตรที่เกิดขึ้นให้กลายเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคมได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ครอบครัววัยรุ่นเป็นครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะจากการเปลี่ยนผ่านบทบาทของวัยรุ่นสู่พ่อแม่วัยรุ่นอย่างกะทันหัน การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดำเนินไปท่ามกลางข้อจำกัดของครอบครัววัยรุ่นที่ยังขาดประสบการณ์และความพร้อมในการสร้างครอบครัว แต่พวกเขามีความสามารถในการเป็นผู้กระทำการที่ดีหากได้รับการสนับสนุนจากสังคมรอบข้างต่อการตัดสินใจและการกระทำของพวกเขา เนื่องจากพวกเขามีความต้องการที่จะเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ผ่านความสามารถในการดูแลสมาชิกภายในครอบครัวได้ ดังนั้น ชุมชน หน่วยงาน และสังคม เมื่อมีบุตรเกิดใหม่จากครอบครัววัยรุ่นที่สังคมยังมองว่าอาจเป็นครอบครัวที่มีปัญหาในอนาคต แต่เมื่อมีประชากรเกิดใหม่ทดแทนประชากรที่สูญเสียไปภาคส่วนต่าง ๆ ควรให้การดูแลและสนับสนุนครอบครัววัยรุ่นที่มีบุตรเพื่อให้พวกเขาสามารถดำเนินเส้นทางชีวิตตามที่พวกเขาคาดหวังและกลายเป็นหน่วยทางสังคมที่สามารถผลิตประชากรที่มีคุณภาพขับเคลื่อนสังคมได้ต่อไปในอนาคต ในขณะเดียวกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการป้องกัน ฝึการวัง และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันการเกิดขึ้นของพ่อแม่วัยรุ่นที่นิยามตนเองว่าไม่พร้อมที่จะรักษาความเป็นสถาบันครอบครัวไว้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสังคมในอนาคตเนื่องจากการสร้างครอบครัวตั้งแต่วัยเยาว์นั้นยังมีข้อจำกัดและอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่าไม่ใช่ครอบครัววัยรุ่นทุกครอบครัวที่จะประสบความสำเร็จในการสร้างครอบครัวได้ แม้ว่าครอบครัววัยรุ่นจะมีความสามารถในการเป็นผู้กระทำการ สามารถตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ แต่ความสามารถในการเป็นผู้กระทำการจะเป็นไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมของครอบครัววัยรุ่นด้วยเช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่อง “เส้นทางชีวิตของครอบครัววัยรุ่นเพื่อการดำรงความเป็นครอบครัว” (The Adolescent family's Life Course to the functional Family) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ภายใต้ทุนวิจัยสำหรับคณาจารย์บัณฑิตศึกษา เพื่อให้สามารถรับนักศึกษาที่มีความสามารถและศักยภาพสูงเข้าศึกษาในหลักสูตรและทำวิจัยในสาขาที่อาจารย์มีความเชี่ยวชาญ ประจำปีการศึกษา 2564 และได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยยึดหลักเกณฑ์ตามรายงานเบลมองด์ และ GCP in Social and Behavioral Research ณ วันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 เลขที่โครงการ: HE663002

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย สำนักงานการเจริญพันธุ์. (2563). สถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นประเทศไทย ปี พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: กรมอนามัย สำนักงานการเจริญพันธุ์ กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). กฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2561. สืบค้น 10 ตุลาคม 2565, จาก <https://ops.moe.go.th/>

- กองกฎหมาย สำนักงานปลัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559*. สืบค้น 30 มีนาคม 2565, จาก <http://law.m-society.go.th/law2016/law/view/773>
- ชาย โพธิ์สิตา. (2552). บทโหมโรง: เกิดอะไรขึ้นกับครอบครัว. ใน ชาย โพธิ์สิตา และสุชาดา ทวีสิทธิ์ (บรรณาธิการ). *ประชากรและสังคม 2552: ครอบครัวไทยในสถานการณ์เปลี่ยนแปลงผ่านทางสังคมและประชากร*. (หน้า 1-15). นครปฐม: ประชากรและสังคม.
- ปัญญกรณ์ ยะเกษม, นุจรี ไชยมงคล และยุณี พงศ์จตุรวิทย์. (2561). ประสบการณ์การเป็นแม่วัยรุ่นตอนต้นชาวไทย. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 19(3), 89-96.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ 28 พ.ศ. 2564. (2564, 5 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 138. ตอนที่ 10. หน้าที่ 1-3.
- รศรินทร์ เกรย์ และวรรณิ หุตะแพทย์. (2564). นิยามครอบครัว และประเภทครอบครัว. ใน รศรินทร์ เกรย์ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (บรรณาธิการ). *นิยาม ประเภทครอบครัว และดัชนี ตัวชี้วัด ครอบครัวอยู่ดีมีสุข*. (หน้า 20-59). สมุทรสาคร: พิมพ์ดี (สำนักงานใหญ่).
- วฤณสพร ณัฐจุโรจน์. (2560). ครอบครัวทางเลือกและการคงอยู่ของสถาบันครอบครัว. *วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2), 1817-2827.
- วัฒนา สุกันตศิลป์. (2559). ครอบครัวในโลกสมัยใหม่. ใน วสันต์ ปัญญาแก้ว (บ.ก.), *โลกสมัยใหม่ในชีวิตประจำวัน* (น. 71-88). เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- วิไล ตาปะสี. (2558). ปัญหาแม่วัยใส: ความท้าทายของงานสาธารณสุขไทย. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ครั้งที่ 7*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ศิริพันธ์ ถาวรทิวังษ์. (2559). *ครอบครัวและเครือญาติ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภรดา ประภาวงศ์. (2561). *การสื่อสารและวาทกรรม “แม่วัยใส” ในสังคมไทย* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภรดา ประภาวงศ์. (2563). การสื่อสารและวาทกรรม “แม่วัยใส” ในสังคมไทย. *วารสารศาสตร์*, 13(1), 92-134.
- ศูนย์ปฏิบัติการกรมอนามัย. (2565). *โครงการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายบริการทางเลือกที่ปลอดภัยสำหรับวัยรุ่นและหญิงตั้งครรภ์ไม่พร้อม (RSA) และขับเคลื่อนงานยุติการตั้งครรภ์ ที่ปลอดภัยปีงบประมาณ 2565*. สืบค้น 5 ตุลาคม 2565, จาก <https://doc.anamai.moph.go.th/index.php?r=str-project/view&id=5037>
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2564*. สืบค้น 20 มีนาคม 2566, จาก https://ipsr.mahidol.ac.th/post_research/situation-of-the-thai-older-persons-2021/
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น. (2564). *ข้อมูลหญิงอายุ 15-19 ปี ที่คลอดมีชีพ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. ขอนแก่น: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น.
- อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์. (2566). เส้นทางชีวิตครอบครัวที่ผิดพลาดกับการเลี้ยงดูบุตรหลาน. ใน กาญจนา ตั้งชลทิพย์, จงจิตต์ ฤทธิรงค์, มนสิการ กาญจนะจิตรา และศุภิดา ขวณวัน (บรรณาธิการ). *หลากมิติ หนึ่งชั่วชีวิต (Dimensions of One's Life Course)*. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 17 ประชากรและสังคม 2566. (หน้า 20-33). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พีทูเอส เพลท.
- Bernardes, J. (1997). *Family studies: An Introduction*. London: Routledge.

- Ciabattari, T. (2017). *Sociology of Families: Change, Continuity and Diversity*. United States of America: SAGE Publications.
- Crockett, L. J. (2002). Agency in the life course: Concepts and processes. In L. J. Crockett (Ed.). *Agency, motivation, and the life course*. (pp. 1–29). Lincoln: University of Nebraska Press.
- Elder Jr, G. H., & Shanahan, M. J. (2007). The life course and human development. In Damon, W. & Lerner, R. M. (Eds.) *Handbook of Child Psychology*. (p.665-715) (6th ed.). John Wiley & Sons.
- Elder, G. H. Jr. (1974). *Children of the Great Depression: social change in life experience*. Chicago: University of Chicago Press.
- Fenton, W. S. (2000). Depression Suicide and Suicide Prevention in Schizophrenia. *Suicide and Life-threatening Behavior*, 30(1), 34-49.
- Giele, J. Z., & Elder, G. H., Jr. (1998). *Methods of Life Course Research: Qualitative and Quantitative Approaches*. United States of America: SAGE Publications.
- Hutchison, E. D. (2010). *Dimensions of Human Behavior: The Changing Life Course* (4th ed.). Los Angeles: SAGE.
- King, L. A. (1998). Personal goals and personal agency. In M. Kofta, G. Weary, & G. Sedek (Eds.). *Personal control in action: Cognitive and motivational mechanisms*. (pp.109-128). New York: Plenum.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J., (2014). *Qualitative Data Analysis* (4th ed.). California: Sage Publications.